

SOFIJA ZEKANOVIĆ, prof. i mag. knjižničarstva, OŠ Smiljevac, Zadar

POSLOVICA – BLAGO U NAMA

"Tko je završio učenje, završio je i rasti." (ruska)

Uvod

Zahvaljujući suvremenoj tehnologiji koja čini pristup informacijama jednostavnim, suvremen zdravorazumski pristup učenju može uspješno prevladati manjkavosti i kombinirati prednosti svih prethodnih modela učenja i obrazovnih sustava.

Zagovornici zdravorazumskog pristupa, uvažavajući neprekidne promjene do kojih dolazi u društvu, smatraju da je najvažnije da svatko iz škole izađe sa sposobnošću samostalnog djelovanja, samostalnog učenja i samostalnog upravljanja vlastitom budućnošću te da je „to moguće postići povezivanjem najboljega od svih sustava koji su se pokazali djelotvornima“¹.

Otvorenost za inovacije

Društvene promjene školske knjižničare stavljaju u situaciju da moraju zaboraviti na sve dogme, odabrati ono što je najbolje od svih dosadašnjih pristupa, uvažavati nove znanstvene spoznaje i iskazivati otvorenost za inovacije.

Autori knjige *Revolucija u učenju* navode da „mi naučimo 10% od onoga što čitamo, 20% od onoga što slušamo, 30% od onoga što vidimo, 50% od onoga što vidimo i čujemo, 70% od onoga što izgovorimo i 90% od onoga što izgovorimo i učinimo“.² Drže da bi obrazovni sustav sutrašnjice trebao biti sposoban u učenicima pobuditi „vrhunski užitek učenja“ i poticati izgradnju učeničkog samopoštovanja koje je vitalno za rast i razvoj svake osobe. „U

¹ Dryden, G., Vos, J. *Revolucija u učenju: kako promijeniti način na koji svijet uči*, Educa, Zagreb, 2001., str. 107.

² *Ibid.*, str. 100.

svakom od uspješnih sustava koje smo proučavali diljem svijeta, samopouzdanje je bilo na važnijem mjestu od sadržaja nastavnog predmeta³ - ističu oni.

Planirajući u školi za mjesec rujna *Poslovice* kao temu za školski projekt, vodili smo računa o tom koliko ovaj projekt može pokrenuti same učenike te što sve oni mogu učiniti u procesu njegove realizacije da bi to imalo optimalan učinak na njihov rast i razvoj.

Snalaženje u kaotičnom svijetu

Iako znamo da su nastavni sadržaji, informacije i knjižnična građa samo sredstvo u procesu ostvarivanja odgojno-obrazovnih ciljeva, nerijetko od količine nastavnih sadržaja, „božanstvenih“ informacija, zaboravimo što je za učenika najvažnije. Do informacija je sve lakše. A do odgoja? „Odgojni (afektivni) ciljevi su važniji za ljudsku vrstu; nije pitanje koju tehnologiju imamo, već što ćemo s njom učiniti. S druge strane što je bolje za pojedinca?“⁴

Težnja za osjećanjem zadovoljstva je prirodna ljudska težnja. Školski sustav se razvija kako bi učenik dobio najbolju podršku da bi zadovoljio osnovne svoje potrebe (za sigurnošću, ljubavlju, poštovanjem, samoaktualizacijom). Ipak, daleko smo od ideala. „Školovanje, kako smo ga iskusili, temelji se upravo na informaciji a ne na izvodu, što dovodi do mnogih zablude u svjetonazoru u kojem smo odgajani. Kaotično nepovezane informacije koje prenosimo djeci stvaraju kaotično školovanje, koje priprema dijete za kaotičan svijet u kojem se mora snalaziti i preživljavati kako zna. Moral, empatija, strukturalno mišljenje i timski rad se tako zatiru na uštrb repetitive; nastavnici jednostavno prebacuju informacije s jedne hrpe (udžbenika) na drugu hrpu (učenike).“⁵

³ Ibid., str. 107.

⁴ Ibid.

⁵ Huzjak, M.. URL:<http://www.likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/odgojipreodgoj.htm> (28. 01. 2012.)

Obrazovanje (znanja, sposobnosti i vještine) u međusobnoj su interakciji s odgojem (koji obuhvaća stavove, uvjerenja, vrijednosti i navike). Usvajajući znanja o nečemu, učenik zauzima prema tom znanju stav vrednovanja koji uključuje emocije. Više želi znati upravo o onome prema čemu ima afektivni vrijednosni odnos. Ključno je pitanje kako u odgojno-obrazovnoj praksi razvijati taj afektivni vrijednosni odnos.

Na početku svake školske godine i učenici i učitelji započinju rad s mnogim pozitivnim očekivanjima. Mladima je svojstvena sklonost veselju, dinamici, akciji i druženju, a toga u školskom životu nikad dovoljno. Tromost školskog sustava lomi se na učenicima. Rigidnost je posljedica tromosti. Za neuspjeh se krivi isključivo učenika. Nesklad između broja petica i znanja učenika nije moguće sakriti.

U mojoj viziji škole, mjesec rujan je najdinamičniji radni mjesec. Plodonosan početak je jako važan. Postaje model za nastavak rada. Prije dolaska učenika u školu, na sastancima stručnih aktiva koji se održavaju u knjižnici, s učiteljima se valorizira prošlogodišnji rad i dogovara što, kada i kako ostvariti s učenicima u novoj školskoj godini, koju će ulogu u kojem trenu imati učitelj, a koju knjižničar. Zbog blizine važnih datuma, javlja se pitanje što iz područja kulturne i javne djelatnosti odraditi u rujnu i kako to područje povezati s poticanjem čitanja i razvojem informacijske pismenosti, koje sadržaje odabrati, na koji način im pristupiti, koje ciljeve ostvariti te kako ishode učiniti vidljivima i mjerljivima?

Pokušavamo da učenik od prvog nastavnog dana stekne osjećaj da se u školi uvijek nešto novo i zanimljivo događa, da on u tom zajedno s drugim učenicima može participirati i od toga profitirati. Znamo da učenik svoje zadovoljstvo prenosi i na roditelje, pa se tako stvara šira pozitivna slika o školi, učiteljima i školskoj knjižnici.

Ulaskom u EU pazit ćemo još više na „bus posebnog svog cvijeta, u naroda silnoj smjesi“. Međunarodni dan pismenosti (08. rujna), Međunarodni dan zaštite ozonskog omotača (17. rujna), Međunarodni dan baštine (23. rujna), Dan europske baštine (23. rujna), Europski dan jezika (26. rujna) i Međunarodni dan turizma (27. rujna) prigoda su koju u rujnu u školama možemo više i bolje iskoristiti. Budući da je baština povezujući motiv u osnovi svih tih datuma (prema Michaelu Gormanu knjižničari su „inspektori baštine“), u knjižnicama „čija je osnovna svrha omogućavanje najpogodnijeg korištenja kulturnih i znanstvenih tečevina čovječanstva zabilježenih na različitim vrstama dokumenata radi svestranog razvoja pojedinca i društva u cjelini“⁶ za proslavu „baštinskih“ dana knjižničari bi se s učiteljima morali zauzimati na svim razinama, napose na školskoj, uvažavajući potrebe svojih učenika i ciljeve škole. Čovjek se može popeti na vrh. Početak penjanja je uvijek na dnu.

Prilika za „vrhunski užitek učenja“

Ako smo poslovice, primjerice, odabrali kao temu školskog projekta za rujnu, možemo već prvog školskog dana anketom saznati koje su poslovice najpopularnije među učenicima. Dademo im papirić na kojem će ispisati bar tri poslovice koje znaju. Učenici, zatim imaju zadatak od roditelja i ukućana saznati bar još tri nove poslovice. Iz javno izloženih rezultata provedene ankete, udovoljavajući svojoj znatiželji, učenici mogu saznati koliko je anketiranih učenika navelo jednu, dvije, tri ili više poslovice te koje su poslovice učenici najčešće navodili, dakle, spontano će i bez ikakva napora proširiti svoje znanje. Budući da je na taj način pokrenut interes učenika za ovu temu, u nastavku odgojno-obrazovnog rada možemo to iskoristiti u korelaciji s nastavom više predmeta (razrednom nastavom, nastavom hrvatskoga i stranoga jezika, vjeronauka, biologije, tjelesnog...) te s izvanastavnim aktivnostima.

⁶ Tadić, K. Rad u knjižnici. Naknada Benja, Opatija, 1994.

Nastavni sat / dan učitelji mogu započeti uvijek novom poslovicom. Odabrane poslovice mogu biti tema školskih zadaća i jezičnih vježbi te slogan za razne školske akcije i prigode. Učitelj vjeronauka može potaknuti učenike na traženje biblijskih poslovia, učitelj tjelesnog na traženje poslovia o zdravlju itd. Knjižničar i učitelji kreiraju situacije koristeći odabranu temu sukladno kurikulumu koji stavlja naglasak na samopoštovanje i razvoj ličnosti, na razvoj sposobnosti važnih za život, na učenje o tom kako učiti i kako misliti i na specifične komunikacijske i umjetničke sposobnosti.

Uključivanje u školski projekt na temu „*Poslovice - blago u nama*“, rezultat kojega bi bila i školska priredba i izložba, može učenicima biti prilika da steknu poticajno iskustvo koje će ih osnažiti za samostalno učenje. S tom svrhom, ovu je temu moguće iskoristiti na niz načina i u osnovnoj i u srednjoj školi.

Poslovica živi u svakodnevnom govoru. Primjenjuje se u najrazličitijim prilikama. Za poslovicu možemo reći da je to „sažeta, duhovita, oštroumna i slikovita izreka, misao zasnovana na životnom iskustvu i potvrđena brojnim slučajevima i zbivanjima u društvu i oko čovjeka“.⁷ Poslovice nude mnogostruku sliku života. Uče o životu i za život. Bile su inspiracija mnogim pedagogima, umjetnicima i filozofima. Maksim Gorki je za poslovice rekao da u njima ima više pameti i osjećaja nego u tomovima knjiga.⁸ Uprvo zato što je u njima ljudsko iskustvo, (sa)znanje zgusnuto u kratkim, jednostavnim, mudrim i izražajnim rečenicama, imaju veliku odgojnu i obrazovnu vrijednost. Poslovice, ili bolje reći mudroslovice, obogaćuju dječje iskustvo i spoznaju, razvijaju kognitivne funkcije i odgajaju. Humanim porukama pridonose razvoju moralne svijesti i izgradnji humanih odnosa. Odgovori odraslih djeci u obliku poslovice u pravo vrijeme kazuju mnogo više nego objašnjenja,

⁷ Čubelić, T. Usmene narodne poslovice, pitalice i zagonetke, Liber, Zagreb, 1974., str. 29.

⁸ Prema: Peteh, M.; Duš, M.. Poslovice i zagonetke za najmlađe, Školska knjiga, Zagreb, 1982., str. 8.

prepirke, raspravljanja i moraliziranja. Korisne su za usvajanje određenih zakonitosti jezika, bogaćenje rječnika i razvoj govorne komunikacije.

Knjižničar može biti inicijator odabranog školskog projekta i koordinator aktivnosti. Brinut će da provedba funkcionira u tehničkim detaljima i po etapama: od planiranja odgojno obrazovnih ciljeva, podjele odgovornosti, preko realizacije do valorizacije. Učenicima će pomagati u traženju knjižnične građe: poslovice u knjigama, dječjem tisku i mrežno, u tematskom odabiru poslovice (o kruhu, o vodi, o zdravlju, o znanju, o knjizi i čitanju, sreći itd.). Učitelje će poticati da govornim vježbama na hrvatskom i stranim jezicima što bolje pripreme učenike za javni nastup (koji će se odvijati u školskom holu, s ozvučenjem, na zajedničkom školskom satu za više razrednih odjela i učeničkih skupina) kojom prilikom će značajan broj učenika, nastupajući u paru ili kao skupina, bar na kratko dobiti priliku kreativnom govornom interpretacijom izabranih poslovice, na hrvatskom i na stranim jezicima koji se uče u školi, pokazati svoje komunikacijske kompetencije.

Izložbeni prostor za na papiru uredno ispisane i po mogućnosti ilustrirane poslovice (pa i s elementima humora) može biti sav školski prostor u kojem se kreću učenici i vanjski posjetitelji: zidovi, vrata, prozori, pod u školskom holu, stepenice, dvorišni zid, stabla u dvorištu škole itd. Bitno je da izložba izazove pozornost i da što više učenika pročita što više poslovice. Pročitane poslovice se pamte, o njima se razmišlja, one nastavljaju živjeti u mladim generacijama i „ravnaju“ njihovim životima.

Zaključak

Tražiti mudroslovice u različitim izvorima znanja, usavršavati tehniku čitanja, bogatiti rječnik, razmišljati i razgovarati o značenju i vrijednosti odabranih izreka, cijeniti mudre izreke kao važan dio duhovne baštine koja povezuje ljude i narode, na različitim jezicima javno krasnosloviti te u lijepom pisanom obliku mudroslovice izložiti u odabranom prostoru,

neki su od važnijih ciljeva koje je moguće u školi ostvariti, nastojeći učenicima pružiti „vrhunski užitak učenja“.

Sažetak

Suvremenim pristupom, u pravo vrijeme i s dobro odabranim ciljevima, kratke književne forme poput poslovice mogu postati još intenzivnije korištena knjižnična građa u školskim knjižnicama i pridonijeti ostvarivanju zadaća knjižnice u području poticanja čitanja, razvoja informacijske pismenosti te kulturne i javne djelatnosti.

Ključne riječi: poslovice, motivacija, učenje, komunikacijska kompetencija

Literatura:

1. Čubelić, Tvrtko. Usmene narodne poslovice, pitalice i zagonetke, Liber, Zagreb, 1974.
2. Dryden, Gordon, Vos, Jeannette. Revolucija u učenju: kako promijeniti način na koji svijet uči, Educa, Zagreb, 2001.
3. Huzjak Miroslav. Odgoj i preodgoj.
URL:<http://www.likovna-kultura.ufzg.unizg.hr/odgojipreodgoj.htm> (28.01.2012.)
4. Peteh, Mira, Duš, Marija. Poslovice i zagonetke za najmlađe, Školska knjiga, Zagreb, 1982.
5. Tadić, Katica. Rad u knjižnici. Naklada Benja, Opatija, 1994.